УДК 376-056.263-053.5 : 37.016 : 811.161.2"221.24.

С. Кульбіда

ФОРМУВАННЯ ЖЕСТОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ

У процесі дослідження було розроблено і експериментально апробовано навчальні курси з основ вивчення УЖМ відповідно до моделі формування жестомовної комунікативної компетенції. Обґрунтовано дидактичні і методичні принципи, які зумовили визначення змісту жестомовної комунікативної компетенції слухачів з позицій фахової перепідготовки в умовах післядипломної педагогічної освіти. Представлено організаційно-змістову модель формування ЖКК як складову загальної компетенції чуючих педагогів з іноземної мови. Процес такого формування спирається і на визначені у дослідженні педагогічні і лінгвістичні засади. З'ясовано, що важливою у навчанні основ УЖМ є реалізація компетентнісного підходу – здійснення упорядкованого, систематизованого і взаємопов'язаного навчання мови як засобу спілкування в умовах змодельованої на заняттях мовленнєвої діяльності.

Виявлено динамічне зростання рівнів володіння ЖКК серед слухачів після формувального етапу експерименту. Ключовим у формуванні досвіду слухачів стало усвідомлення відповідальності за результати навчання саме вчителя, а не глухої дитини. Представлені результати експериментальної роботи довели ефективність запропонованої системи.

Ключові слова: жестове мовлення, комунікативна компетенція, соціокультурний підхід.

В процессе исследования было разработано и апробировано учебные курсы с основ изучения УЖЯ соответственно к модели формирования жестоязыковой коммуникативной компетенции. Обоснованы дидактические и методические принципы, которые обусловили определение сути жестоязыковой коммуникативной компетенции слушателей с позиций профессиональной переподготовки в условиях последипломного педагогического образования. Представлено организационно-содержательную модель формирования ЖКК как составляющую общей компетенции слышащих педагогов с иностранного языка. Процесс такого формирования в своей основе содержит и определение в исследовании педагогические и лингвистические положения. Выяснено, что важной при изучении основ УЖЯ есть реализация компетентностного подхода – проведение последовательного, систематизированного и взаимосвязанного обучения языку как средству общения в условиях смоделированной на занятиях речевой деятельности.

Определено динамический рост уровней овладения ЖКК среди

© Кульбіда С.

слушателей после формирующего этапа эксперимента. Ключевым в формировании опыта слушателей стало осознание ответственности за результаты обучения учителя, а не глухого ребёнка. Представленные результаты экспериментальной работы довели эффективность предложенной системы.

Ключевые слова: жестовая речь, коммуникативная компетенция, социокультурный подход.

Актуальність дослідження. Інтеграційні процеси, які спостерігаються в Україні стосовно залучення нечуючих дітей в загальноосвітній простір, ставлять вищі вимоги до сучасного педагога-новатора, висококваліфікованого фахівця, який має мати достатній багаж теоретичних знань, практичних умінь і навичок, вміти доступно порозумітися з глухими дітьми. У питанні вивчення мови як навчальної дисципліни чуючими фахівцями на сучасному етапі розвитку освіти, комунікативна компетенція педагога визначається як формування свідомої мовної особистості, яка вільно і комунікативно виправдано користується зрозумілими і доступними мовленнєвими засобами відповідно ситуації спілкування в умовах навчального закладу та поза ним.

Звернення до комунікативної компетенції в межах соціокультурного компонента у змісті цієї освітньої галузі відкриває широкі перспективи для якісно нового усвідомлення і перепідготовки сучасних спеціалістів у плані сформованості в них готовності до взаємодії та співпраці з представниками культури глухих.

Серед багатьох існуючих моделей комунікативної компетенції умовам, головній меті та прогнозованому результату навчання основам УЖМ для професійного спілкування найповніше відповідає модель комунікативної компетенції, запропонована Н. Н. Гез, яка визначає це явище як "здатність співвідносити мовні засоби з цілями та умовами спілкування, розуміння стосунків між комунікантами, здатність організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки та системи культурних уявлень і цінностей народу – носія мови, що вивчається" [1]. На нашу думку, саме соціокультурний компонент КК при вивченні УЖМ як іноземної в умовах гуманістичного підходу створює найкращі умови для виховання і переосмислення у слухачів не лише визнання розбіжностей у своїй і чужій культурах та поважного ставлення до них, але й допомагає розбудити почуття гордості за досягнення глухих у різних галузях засобами рідної мови.

Загальна стратегія навчання УЖМ як іноземної мови, на наш погляд, визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістичних, психолого-педагогічних і суміжних наук. Теоретичним підґрунтям стратегії є проект концепції вивчення жестової мови в Україні, який вибудований з урахуванням соціокультурного та компетентнісного підходів, що зумовлюють практичну мету навчання й вивчення УЖМ як іноземної мови чуючими, які безпосередньо працюють з нечуючими особами.

Власне, оволодіння іншомовним (жестомовним) спілкуванням має відбувається шляхом формування й розвитку міжкультурної комунікативної компетенції та її складових: мовленнєвої, мовної, дискурсивної та стратегічної. Запропонована нами стратегія ґрунтується на існуючих євростандартах та загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти щодо КК і враховує можливості УТОГ, післядипломної педагогічної освіти в нашій країні, реальні можливості розробки нового навчально-методичного забезпечення, рівень підготовки педагогічних кадрів у вищій школі, в тому числі, і з числа нечуючих [3] .

У дослідженні було визначено рівні та критерії сформованості ЖКК слухачів, ґрунтуючись на Рекомендаціях Ради Європи [3]. Рівні володіння мовою відображають стандартні вимоги щодо здобуття відповідного документа для різних спеціальностей. По закінченні курсу слухачі зможуть спиратися на міжкультурне розуміння в процесі безпосереднього спілкування в професійному середовищі, а також належним чином поводити себе й реагувати у типових ситуаціях повсякденного життя та знати правила взаємодії між нечуючими людьми (розпізнавання відповідних жестів, жестових висловлювань, спілкування очима, усвідомлення значення фізичної дистанції та розуміння жестового висловлювання в кожній з таких ситуацій).

Використання потенційних можливостей курсу професійно спрямованої УЖМ дає змогу носієві мови як викладачеві в процесі роботи над професійною лексикою з кожної спеціальності вводити слухачів до світу реалій повсякденного життя та прищеплювати їм навички комунікативної поведінки в різних ситуаціях професійного спілкування. Зміст навчання професійно спрямованої УЖМ випливає, власне, з назви курсу; посилення ж соціокультурного компонента у змісті цієї освітньої галузі відкриває широкі перспективи для якісно нового усвідомлення і перепідготовки сучасних спеціалістів у плані сформованості в них готовності до взаємодії з представниками іншої культури та співпраці з глухими учнями.

Така готовність розглядається нами на трьох рівнях: початковому, середньому та високому. Початковий рівень передбачає: подолання страху перед спілкуванням з глухими; вміння привітатись та попрощатись, висловити подяку, поставити стандартні запитання, дати короткі відповіді на них; знання елементарних правил мовного етикету, усталеного в нечуючій спільноті; навички зорового сприйняття коротких речень повідомлень, інструкцій, прохань.

Середній рівень визначається психологічною готовністю особистості слухача до жестомовного спілкування; умінням підтримувати бесіду та будувати діалог; знанням мовних особливостей та вмінням їх використовувати; мистецтвом уникати небажаних для обговорення тем та питань; адекватною реакцією слухача на висловлювання співрозмовника; сформованим позитивним ставленням до культурних розбіжностей; визнанням права кожної спільноти на відстоювання своїх власних цінностей та пріоритетів.

Високий рівень готовності до взаємодії з нечуючими передбачає повне

подолання мовного бар'єру; позитивну налаштованість на взаєморозуміння та підтримку; порушення існуючих негативних стереотипів у сприйнятті нечуючих; впевненість особистості в собі та в успіху як результаті спілкування; знання культурних особливостей нечуючої спільноти, характеру та манери поведінки; вміння висловлювати власні думки та коректно відстоювати їх; сформовані навички комунікативної поведінки в ситуаціях, максимально наближених до реалій життя; толерантне ставлення до культурних розбіжностей у сприйнятті навколишнього світу, цінностей та пріоритетів; подолання власного культуроцентризму.

Таким чином, у питанні вивчення УЖМ як освітньої галузі чуючими фахівцями на сучасному етапі розвитку освіти, жестомовна комунікативна компетенція (ЖКК) визначається як формування свідомої мовної особистості, яка вільно і комунікативно виправдано користується зрозумілими і доступними мовленнєвими засобами відповідно ситуації спілкування в умовах загальноосвітнього спеціального закладу для глухих та слабочуючих осіб.

Таким чином, зміст ЖКК на горизонтальному рівні слухача курсів, її сутність визначається сукупністю ЗУН, що забезпечують ефективне спілкування; умінням розуміти і бути зрозумілим партнером по спілкуванню; сформованістю умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності, умінням оцінювати ситуацію спілкування і вибирати адекватні (доступні і зрозумілі) їй комунікативні стратегії.

Вивчення УЖМ в умовах переосмислення і зміни поглядів на глухих з соціокультурної точки зору потребує розробки і забезпечення нових шляхів організації навчально-виховного процесу на курсах з огляду на той факт, що національна жестова мова як освітня галузь (про що вже йщлося) не вивчається у ВНЗ. Для створення системи формування у слухачів ЖКК з УЖМ як іноземної мови, яка б відповідала європейським освітнім стандартам, необхідно дотримуватися сучасних дидактичних та методичних принципів навчання, спробу обґрунтування яких і було, власне, зроблено. До них ми відносимо: мовленнєво-мисленнєвої активності; контекстуалізації; принцип дидактичної культуровідповідності; діалогу культур і спільнот; культурної варіативності та культурної рефлексії; професійного спрямування навчання жестомовного спілкування; дотримання вмотивованого характеру мовленнєвих дій викладача і слухачів; створення позитивної емоційної атмосфери на заняттях.

Ці принципи зумовили визначення та створення оригінального програмно-методичного забезпечення фахової перепідготовки в умовах післядипломної педагогічної освіти. Кожна програма є загальною за характером і може використовуватись для різних спеціальностей та спеціалізацій професійної підготовки слухачів. Вона дозволяє розробляти навчальні модулі у відповідності до вимог кредитно-модульної системи. Кожна програма містить теоретичний і практичний блоки, до кожної теми підібрана певна лексика жестів. Оскільки запас УЖМ як сукупності візуальних засобів мовленнєвого спілкування значний за обсягом, то ми чітко відібрали жестомовну лексику, елементи мовної системи кінетичного, лексичного, граматичного, синтаксичного рівнів.

Водночас, мовознавство виступає джерелом даних про те, як реалізується система мови у мовленні, підпорядковуючись правилам норми як фактичного регулятора зв'язності мовних одиниць цієї системи, відтворення та зчитування граматичних структур.

Аналіз змісту Програм [4]свідчить, що він спрямований носіями мови на формування усвідомленої ЖКК, на відпрацювання мовної поведінки, що є специфічною для професійного спілкування. Мовна поведінка вимагає набуття як лінгвістичної (мовленнєвих умінь та мовних знань), так і соціокультурної компетенції, необхідних для виконання завдань, пов'язаних з особливостями навчально-виховного процесу для глухих. Соціокультурна компетенція, як зазначено в Програмах, є невід'ємною частиною змісту і спрямована на розвиток розуміння й тлумачення різних аспектів культури і мовної поведінки у професійному середовищі. Вона сприяє розвитку вмінь, характерних для поведінки в різних професійних ситуаціях та зрозумілого комунікативного реагування на них.

Короткочасний вплив навчального процесу на особистість слухача не обмежується лише навчанням, якому зазвичай приділяється достатньо уваги з боку викладацького складу; не менш важливою є виховна складова цього процесу. Багато викладачів вважають, що не варто витрачати час на виховання дорослої людини, адже слухач на момент проходження курсів вже має власну сформовану шкалу цінностей, пріоритетів, ставлення до глухих учнів, до особливостей їхнього навчання тощо.

Спрямованість на розвиток інтегрованих мовленнєвих умінь розрахована на те, що вона буде якомога краще узгоджена з цілями і змістом фахової діяльності слухачів на місцях. Навчання макроумінь має сенс лише тоді, коли ці вміння розглядаються в природному професійному контексті. Ринковий попит на такі вміння ілюструється зростаючою тенденцією до використання жестової мови в умовах білінгвального навчання при викладанні навчальних дисциплін.

Відомо, що реалії розуміння понять нечуючими, які розвиваються в умовах слухової депривації часом значно відрізняються від нашого розуміння. Оскільки більшість широко вживаних лексичних одиниць пов'язана саме з соціальною, повсякденною (менше з науковою чи вузькоспеціальною) сферою спілкування, їх активізація в мовленні забезпечує усвідомлення спільності і розбіжностей у стилях життя, системах цінностей, нормах комунікативної поведінки, етикеті нечуючих, мова яких вивчається. Розуміння таких розбіжностей сприяє реалізації виховної функції навчання УЖМ через виховання толерантного ставлення до іншої мови і культури, порушення стереотипів щодо носіїв мови, їхнього світосприйняття та звичок, сприяє подоланню культуроцентризму, прищепленню навичок вирішення спірних питань ненасильницьким шляхом та формуванню готовності до життя в полікультурному просторі.

Найвагоміший мовознавчий внесок лабораторії жестової мови відчувається у змісті навчання УЖМ, насамперед, у відборі мовного навчального матеріалу як відповіді на питання "чого навчати?" Дихотомія мова-мовлення, їх співвідношення та функції, поняття системи мов, мовні структури та функції, мовні контакти, соціокультурні аспекти мови тощо –

весь цей комплекс лінгвістичних проблем знаходить відображення в теорії і практиці відбору та організації змісту навчання УЖМ.

Педагогічний експеримент тривав впродовж чотирьох років, в процесі чого здійснювалась перевірка ефективності системи формування ЖКК слухачів в умовах курсової перепідготовки. В експерименті брали участь близько 350 слухачів з різних куточків України. Дослідно-експериментальна перевірка здійснювалася за допомогою наступних методів: спостереження, вивчення результатів діяльності слухачів, опитування, анкетування, виконання вправ. Всі методи спрямовувалися на комплексне виявлення сформованості ЖКК на запропонованих рівнях опанування мови.

На І етапі дослідження проводилося вивчення контингенту слухачів. Впродовж трьох років було організовано і проведено та обласних ІППО десять потоків курсів з основ вивчення УЖМ у м. Києві (на базі ЦІППО) та *мм*. Житомира, Полтави, Запоріжжя, Хмельницького (на базі обласних ІППО).

При вхідному тестуванні на початку курсів визначалися посади слухачів. Тож не дивно, що найбільший відсоток – (44,3 %) мали вчителі-предметники середньої і старшої ланки навчання, які викладаючи різні предмети найбільше відчувають труднощі при передачі (донесенні) доступної і зрозумілої інформації своїм вихованцям; 24,81 % та 25,49 % вихователів та вчителів початкових класів виявили бажання вивчати УЖМ у зв'язку з систематичними непорозуміннями з глухими учнями, для яких елементарні знання вербального мовлення на дають підстав для невимушеного легкого і доступного спілкування

На жаль, найнижчий (елементарний А1) рівень володіння ЖКК мали лише 30,17 % (105 слухачів) – передача інформації мала фрагментарний характер, у розповіді пропущено понад половину смислових елементів; рівень А2 – 10,05 % (35) – інформація передана недостатньо повно, пропуски складають до 30 % інформації; рівень незалежного користувача В1 – лише 0,21 % (7) – пропущена інформація не перевищує 15 %, а основний зміст передано вірно. Водночас, понад половину слухачів (59,57 % – 208) не володіли навіть елементарним рівнем ЖКК. Зчитування інформації не відбулося, не розпізнаними лишилися понад 75 % смислових елементів.

Відтак, на підставі аналізу, рівень володіння УЖМ слухачів можна визнати як незадовільний. Стан зчитування і продукування УЖМ не дозволяє слухачам використовувати його як засіб передачі інформації, а нерозуміння жестового мовлення перешкоджає якісному зчитуванню інформації чуючими дорослими. Внаслідок обмеженого і семантично збідненого лексичного складу звернене мовлення чуючих слухачів не може слугувати засобом спілкування, а, відтак, і ефективного педагогічного впливу. Хоча зі збільшенням стажу роботи у школах відбувається поступове підвищення рівня ЖКК, який, втім, є вкрай недостатнім. Тому результати проведеного констатувального етапу засвідчують, що компонент формування ЖКК у структурі професійної підготовки студентів у ВУЗах, які опікуються підготовкою сурдопедагогічних кадрів, є застарілим, звуженим, неприйнятним, не відповідає потребам сьогодення.

Певним чином підсумовуючи результати цього етапу роботи можна

окреслити наступні тенденції:

1. Слухачі практично вважають другорядну систему жестового мовлення природною жестовою мовою; різницю вбачають у сфері застосування, поділяючижестову мову на розмовно-побутову, літературну і офіційну. Це відбувається тому, щослухачі не до кінця усвідомлюють мовознавчі особливості УЖМ; роль ЖМ у розвитку когнітивних процесів, мають хибне уявлення про креативний розвиток нечуючої дитини лише на основі словесної мови, прообразом якої виступає КЖм.

2. Слабке чи навіть повне неволодіння переважною більшістю педагогів, власне,природним жестовим мовленням у зв'язку з незнанням мовознавчих особливостей УЖМ.

Дослідивши й проаналізувавши потреби слухачів у вивченні УЖМ та зважаючи на неабиякий інтерес слухачів до її опанування, можна стверджувати про необхідність повнішого використання потенціалу цього предмета для того, аби в сучасних умовах педагогічні працівники спеціальних навчальних закладів стали конкуренто спроможними на українському ринку праці.

З огляду на європейську інтеграцію України при організації курсів з основ вивчення УЖМ в ході експериментального навчання (ІІ етап формувального дослідження) слухачів активніше знайомили із загальноєвропейськими цінностями, стандартами комунікативної поведінки тих осіб, мову яких вони вивчають в якості іноземної. Аналіз відмінних мовних компонентів проводився викладачами після засвоєння загальних компонентів двох мовних систем. Принагідно відмітити, що порівняльний аналіз ЖМ і СМ оптимізує засвоєння жестомовної системи, розвиває лінгвістичні здібності слухачів, а також сприяє формуванню чітких уявлень про рідну мову глухих як про гармонійну і складну систему, елементи якої взаємопов'язані між собою. Як засвідчує наш досвід, таке уявлення у слухачів, у більшості випадків (77 %) було відсутнім до відвідування курсів з основ вивчення ЖМ, що значно ускладнювало процес вивчення, власне, ЖМ, оскільки він спирався на лінгвістичні поняття, сформовані на основі рідної (вербальної) мови.

Лінгвокомунікатине занурення базується на спільному відпрацюванні навичок використання окремих жестових одиниць, жестових фраз у процесі ситуативного спілкування та спільного обговорення комунікативних помилок після спілкування. Під час такого занурення викристалізовуються окремі індивідуальні стилі спілкування (27 % від загальної кількості слухачів), що, на наш погляд, вмотивовано недостатнім рівнем володіння жестомовним матеріалом і небажанням поставити себе у "незручну" ситуацію. Важливим є те, що згаданий відсоток слухачів прагне відпрацювати не лише стиль спілкування з лінгвістичної точки зору, а й з психологічної. Подання матеріалу пов'язується з розумінням психології нечуючої особистості, яка різниться від чуючої людини.

Для лінгвокомунікативного занурення характерним є і відпрацювання системи вправ при активній співпраці і взаєморозумінні (у мовному і психологічному планах) між товаришами по парті (88 %). У 12 % слухачів спостерігається відмова від спілкування між собою. Цьому могло

передувати зниження зацікавленості, роздратування, загальна втома, оскільки курси відбувалися у першу і другу половини дня з півторагодинною перервою для відпочинку.

Результатами вивчення основ УЖМ на таких курсах є здатність розуміти жестомовну інформацію у розмовному темпоритмі, вести бесіди на побутові (навчальні) теми, знати методики подачі матеріалу з окремих предметів з використанням УЖМ, точно знати і використовувати переклад для позначення понять в УЖМ і вербальній мовах, правильно застосовувати вивчені кінетичні, лексичні, граматичні та синтаксичні складові у своєму мовленні; розуміти емоційний стан, поведінку глухої дитини в умовах навчально-виховного процесу; розрізняти специфіку калькованого жестового мовлення (КЖм), ЖМ і форм словесної мови (СМ).

Спостереження засвідчили, що нечуючі викладачі інколи припускалися помилок через незнання,власне, темпу розумової діяльності конкретних слухачів. У результаті викладач або недооцінював, або, навпаки, переоцінював кількісні та якісні зміни у ЖКК слухача. Отже, викладач має бути кваліфікованим психологом, володіти знаннями психологічних змін, та готовим завжди допомогти слухачам.

До важливих психологічних змін, виявлених у слухачів, насамперед, слід віднести прискорений розвиток у кількох площинах: почуття самостійності й незалежності, критичності у поглядах і стосунках; самоусвідомлення поглядів на життя та людські якості, системи ціннісних орієнтацій; схильності до аналізу фактів та явищ довкілля, до узагальнень та висновків, до самостійного розуміння суті та закономірностей певних явищ; потреби у зрозумілому спілкуванні, самовираженні, розширення можливостей для їх задоволення, встановлення доступних стосунків з нечуючими людьми; організованості, цілеспрямованості, здатності до вольового регулювання власних дій та чинників.

Зважаючи на це, у процесі дослідження експериментальним шляхом добиралися засади, на яких базувалося б формування ЖКК слухачів в умовах проходження курсів з тим, аби підняти рівень їхніх знань, розвитку особистісних якостей, якісної комунікації. У кожного слухача формувалося позитивне ставлення до себе як до особистості, впевненість у своїх силах, потяг до подальшої самоосвіти. Тому при частковій відмові від лекцій та надання переваг практичним заняттям робилися спроби створити позитивну емоційну атмосферу, що сприяло розвитку мовленнєвих навичок, внаслідок чого простежувалася вмотивованість навчальної діяльності; спостерігалася позитивна налаштованість на діалог, пошук компромісів, ненасильницьке вирішення спірних питань.

Навчання завершується іспитними чи заліковими завданнями з вихідним тестуванням, на яких з'ясовуються рівні володіння ЖКК. Рівніволодіння ЖКК серед слухачів після формувального етапу експерименту розподілилися наступним чином: рівень елементарного користувача A_1 зріс до 56,32 % порівняно з 30,17 %; рівень A_2 – 37,01 % порівняно з 10,05 %; рівень B_2 – 6,67 % порівняно з 0,21 %.

Варто зазначити, що стандартні вимоги відповідно до

Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти передбачають, що випускник університету з дипломом бакалавра має володіти УЖМ як іноземною на рівні B_2, отримання диплома спеціаліста (магістра) передбачає здобуття рівня C_1[3].

З метою прикінцевої перевірки ефективності запропонованої моделі перепідготовки слухачів з основ вивчення УЖМ було визначено ступінь готовності слухачів до використання жестомовного спілкування з нечуючими учнями, а також визначено позитивну динаміку такої готовності шляхом самооцінки та об'єктивної оцінки. Отримані результати засвідчили ефективність запропонованої методики, про що свідчить зростання кількості слухачів з 3 % до 35 %, які досягли середнього рівня; кількість же слухачів із низьким рівнем відповідно зменшилася з 90 % до 42 %. Варто відмітити, що у значної кількості слухачів адекватність і усвідомлення сформованої ЖКК є заниженою, що є виявом дещо самокритичного ставлення до себе.

Слід зазначити, що заняття розширили слухацькі уявлення про жестомовне спілкування, засвідчили необхідність змін ставлення до процесу викладання. Ключовим моментом у формуванні досвіду слухачів стало усвідомлення кожним з них відповідальності*за результати навчання учнів у загальноосвітньому спеціальному навчальному середовищі вчителя, а не глухої дитини.*

Незважаючи на те, що значна частина слухачів вже відвідувала раніше курсову перепідготовку, більшість з них не мала достатніх знань для змін у підходах до викладання, а саме в напрямі задоволення соціокультурних потреб у навчанні глухої дитини. Не можна було не помітити, як зміст курсу мав важливе значення, зокрема у питанні ознайомлення з досвідом глухих очима глухої особи. При цьому принципово важливим було те, що інформацію доносили саме нечуючі викладачі, оперуючи своїм досвідом. Багато слухачів співвіднесли цей досвід зі своїм особистим досвідом як члени групи культурної і лінгвістичної меншини. Шляхом виконання поставлених завдань, які вимагали роздумів, аналізу і синтезу, слухачі отримали навички формування повної картини про можливості залучення глухих дітей у процес повноцінного навчання засобами БН. Завдяки цьому вчителі отримали кращі знання і необхідні навички, які допоможуть їм враховувати потреби глухих учнів при застосуванні доступної і зрозумілої комунікації.

Відчутним позитивом по закінченні курсів було те, що практично всі слухачі змінили своє бачення ролі ЖКК. Підтвердженням вищезгаданим змінам, які відбулися у свідомості слухачів, може слугувати такий вислів: "*Ми маємо усвідомити те, що, хоча знання допомагають протистояти неправдивій інформації, виявляється недостатньо лише змінити своє ставлення до неї. Факти, на жаль, не говорять за себе; скоріш за все вони аналізуються на основі набутого досвіду і переконань тих, хто про них чує*".

Міжкультурний досвід, набутий у процесі викладання в умовах курсової перепідготовки, сприяє докорінно новому ставленню до всього процесу викладання і є достатньою передумовою змін в практичній роботі

сучасного фахівця. Формувальний експеримент, який здійснювався в умовах курсів перепідготовки слухачів, дозволив проаналізувати і порівняти навчання слухачів УЖМ за всіма роками навчання. Відстежується позитивна динаміка ЖКК слухачів курсів. Якісно процес характеризувався вільнішою жестовою презентацією і точнішим сприйняттям – декодуванням жестових висловлювань співрозмовників. В експериментальному навчанні слухачі не лише оволодівали лексичним мінімумом, особливостями мови, але й всіма необхідними тонкощами мовної поведінки (в умовах жестової комунікації). У більшості випадків слухачі висловлювалися, добирали точніші відповідники, правильно декодували зміст запитань, адекватно реагували, чітко формулювали відповіді УЖМ поряд з КЖм. Відтак, чітко окреслилися відмінності щодо ефективності і продуктивності традиційного і експериментального навчання.

Одержані результати дослідження підтверджують ефективність розробленої системи змістового та організаційно-методичного забезпечення курсової перепідготовки слухачів з основ вивчення УЖМ, ефективність розроблених програм, залучення носіїв мови до викладання, що забезпечило кращий рівень ЖКК педагогічного працівника загальноосвітньої школи для нечуючих дітей. Запропонована система може слугувати орієнтовною організаційно-змістовою моделлю підвищення фаховості сучасного вчителя з основ УЖМ в умовах системи перепідготовки.

Список використаних джерел

1. Гез Н. Н. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 18-23.
2. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / [за ред. Бондаря В. І., Засенка В. В.]. – К.: Центр цифрового друку, 2004. – 152 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Кульбіда С.В. Збірка програм з вивчення української жестової мови / С.В. Кульбіда, І.І. Чепчина, Н.Б. Адамюк, Н.В. Іванюшева. – К.: Поліграфічний центр УТОГ, 2008. – 352 с.
5. Семеног О. М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія /О.М. Семеног/ за ред. Л.І. Мацько. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 272 с.

During the study the courses on the basics of learning USL according to a sign language model of communicative competence (SCC) was designed and experimentally tested.

Grounded didactic and methodological principles that led to determining the content of sign language communicative competence of students from the standpoint of professional training.

Presented organizational semantic model of SCC as part of general jurisdiction hearing teachers of foreign languages. The process of the formation is based on linguistic and pedagogical principles. It was found that important in learning of the basics of USL is the realization of competence approach - implementation of orderly, systematic and coherent study of language as a means of communication in a simulated classroom speech activities.

The dynamic growth of FCC levels among the audience discovered after the molding stage of the experiment. The results of experimental work proved the effectiveness of the proposed system.

Отримано 12.11. 2012

УДК 376-056.26:37.015.311

М.В. Лузик

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЖИЗНЕННО-ВАЖНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙУ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

В статье освещены вопросы формирования базовых компетенций у школьников с умеренной и тяжелой умственной отсталостью в условияхспециальной (коррекционной) школы VIII вида.

Ключевые слова:компетентность, базовые компетенции, умеренная и тяжелая умственная отсталость.

В статье освещены вопросы формирования базовых компетенций у школьников с умеренной и тяжелой умственной отсталостью в условияхспециальной (коррекционной) школы VIII вида.

Ключевые слова: компетентность, базовые компетенции, умеренная и тяжелая умственная отсталость.

Ключевым моментом модернизации современной системы социального сопровождения и образования является положение о создании условий для развития и самореализации человека. Стратегия модернизации системы сопровождения человека с особыми возможностями здоровья (ОВЗ) и его образования ставит перед специалистами – специальными (коррекционными) педагогами - новые ориентиры в определении коррекционно-развивающих технологий, направленных на повышение возможностей к адаптации, социализации детей с ОВЗ, в том числе и с тяжелыми нарушениями интеллекта (по МКБ 10 – F 71, 72). Эта стратегия напрямую затрагивает и специальные (коррекционные) учреждения. Также необходимо отметить, что современная российская система образования

© Лузик М.В.